

ALEXANDRI MILEV PROFESSORIS IN MEMORIAM
(1904 – 1980)

Делят ни само няколко месеца от кончината на Александър Милев. Като подлагаме на преценка творческото му дело, колебаем се къде да поставим тежестта на загубата – дали в това, което все още можеше да направи, или в загубения символ за авторитет. Той късно стана професор, но хората му даваха професорска титла много време, преди да я получи – съдеха предимно по външните белези на авторитетност, на увереност и спокойствие, на недоизказаност, които привързваха към знанието и го пазеха от случайно приближилите неговия праг. Тъй съдеха хората и не бъркаха.

Най-голямата загуба е като че ли в този символ, който вече нямаме пред очи. С Александър Милев си отива една епоха на висок преподавателски жест, който учеше не по-малко от самото знание, защото будеше честолюбието. Професор Милев беше убеден, че самата природа на хуманитарното знание предопределя да бъде не пасивно поднасяно, а усвоявано с активно участие на личността. Може и да не сме съвсем съгласни, но той смяташе, че това не е дадено всекиму.

Биографията на Александър Милев не е изпъстрена с външни събития. Завършил в 1926 г. духовна семинария, той следва богословие и класическа филология в Софийския университет. След завършването ѝ в 1931 г. и при възможността за духовна кариера Милев се посвещава на класическата филология и тръгва по скромния път на учителя. Отначало във Варна, после в София до 1945 г. той преподава латински и старогръцки в тогавашните класически гимназии, като оставя незаличими спомени у поколението ученици, родени в десетилетието 1920 – 1930 г. Само една година Милев е откъснат от преподавателска работа, за да я поеме наново от есента на 1946 г. вече в Софийския университет, където преподаванията му като член на Катедрата по класическа филология продължават повече от две десетилетия. Той защитаваше с кротост и упорство своето верую на филолог пред студенти българи и историци, в аудитории със стотици слушатели. Все един и същ – и в началните уроци по старогръцки, и в семинарите си върху Омир: без излишно слово и без патос.

Накратко казано, той беше филолог с онази особена разцветка, която добавя класическата филология, с уважението си към факта и справката, с подчертаната боязън от умозрение и теоретизиране без почва. Този научен характер може да се открие във всичко, сторено от Милев – винаги с оглед на практиката, приближеност към текста, никога проблеми изобщо и наука заради науката.

В разнообразната му дейност като филолог на първо място изстъпва авторството на учебници по латински и старогръцки език. Името му стои на всички граматики и христоматии, както и на двата речника (Старогръцко-български и Латинско-български). В повечето случаи те са писани в съдружие – инициаторът обаче е той. Той е инициаторът и на така полезния Речник на чуждите думи (1 изд. 1958).

На второ място трябва да се постави стореното от него в областта на българската медиевистика – ценните научни издания с превод на двете жития на Климент Охридски, няколкото публикации по въпроси на историята на техния текст, изследването *Членуваният гръцки инфинитив в евангелския текст и неговото предаване в старобългарски език* („Известия на Института за български език“, 1962), изследването на абсолютното причастие в старогръцки и старобългарски.

Отличен познавач на старобългарския и старогръцкия език, Милев постоянно свързваше класическата филология и българистиката и това е може би най-плодотворната и собствено най-научната страна в неговата дейност на филолог. Именно на филолог – защото в *Паусий Хилендарски и неговата епоха* (1962) той е толкова езиковед, колкото и литературовед. Тези две днес раздалечени проявления на

старата филология в дейността на Александър Милев действуват свързано. Една от сигурните форми на тази свързаност откриваме в неговото извороведение. Немалък принос има Милев в поредицата „Извори за българската история“. Тук трябва да се спомене и стореното за животописа на Константин-Кирил. Присъствието на класическия филолог в българистиката се усеща и в двете ценни работи *Гръцките съществителни имена в български език* („Български език“, V, 1955, № 2) и *Латинските имена в български език* („Български език“, VII, 1957, № 1), както и в статията *Българските преводи на Илиада* („Известия на Института за литература“, 1969).

В една трета не по-малко плодотворна метаморфоза на своята природа на филолог Александър Милев се прояви като талантлив преводач от старогръцки и латински. Диапазонът е твърде широк - „Илиада“ (1969 – в съдружие с Блага Димитрова), „Облаци“ на Аристофан (1962), „Държавата“ на Платон (1974), „Възхвала на глупостта“ на Еразъм (1969), „Утопия“ на Мор (1970), „Скендербей“ на Пърличев (1970).

Отделното, което е сторил Милев, ще ползва дълго, защото, вижда се, то не е било извикано за живот от преходни обстоятелства. Тъй че донякъде е излишно да се набляга на неговата стойност. Но другото, общото, което свързва отделните проявления с особения характер на филолога и човека Александър Милев, възвисителното означение за прага на знанието, който се прекрачва трудно, ясното слово и добрата Сократова насмешливост – за всичко това има смисъл да се говори и пише, за да оцелее и цялостността, която най-вече страда от потока на времето.

Богдан Богданов